

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra fundamentální a dogmatické teologie

Lucia Atanasova

Snubní význam těla dle katechezí Jana Pavla II.

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhLic. Vojtěch Novotný, Th.D.

Praha 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem „Snubní význam těla dle katechezí Jana Pavla II.“ napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů literatury a že jsem ji nevyužila k získání jiného nebo stejného akademického titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze, dne 22. dubna 2011

Lucia Atanasova

Poděkování

V této části bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Doc. PhLic. Vojtěchovi Novotnému, Th.D., za rady, ale hlavně vlídnost a trpělivost, kterou projevoval během celé doby psaní mé práce. Vděčnost patří i celé mé rodině a přátelům za jejich podporu, hlavně však mému synovi Samuelovi, který byl pro mě velkým zdrojem síly a motivace k dopsání této práce.

Bibliografická citace

Snubní význam těla dle katechezí Jana Pavla II.: bakalářská práce / Atanasova Lucia; vedoucí práce: Doc. PhLic. Vojtěch Novotný, Th.D.: Univerzita Karlova v Praze. Katolická teologická fakulta. Katedra fundamentální a dogmatické teologie. Stupeň odborné kvalifikace: Bakalář (Bc.).-- Praha, 2011.-- 40 s.

ANOTACE

Předložená bakalářská práce objasňuje slovní pojem „snubní význam těla“ a integrální pohled na lidskou osobu – tělo, duši a ducha. Důvodem pro zvolení tématu byla jeho hloubka a snaha poukázat na vznešenost a důležitost těla v jeho individualistickém a vztahovém kontextu od stvoření, prvotního počátku, přes prvotní hřích Adama a Evy, jeho následky, až po vzkříšení a Boží záměr se stvořeným světem. Cílem práce je zachytit a přiblížit teologický význam muže a ženy „v jednom těle“, jejich vnitřní navenek se projevující krásu a svatost odrážející se ve svatosti Stvořitele. Představit dnešnímu světu a čtenáři tělo a sexualitu jako vzácný Bohem daný dar, který si zaslouží velkou úctu a potlačit propagaci současné doby, kdy se na tělo hledí jako na předmět rozkoše nebo jako na stroj na ovládnutí. Základním pramenem pro tuto práci jsou katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu, které jsou shrnuty v knize pod názvem Teologie těla.

Klíčová slova:

teologie těla, snubní význam těla, počátek, prvotní nevinnost, stvoření, sebedarování, láska

ABSTRACT

Nuptial meaning of the body according to John Paul II's catechesis: bachelor thesis/ Atanasova Lucia; Consultor: Doc. PhLic.Vojtěch Novotný, Th.D.: Charles University in Prague, Catholic Theological Faculty. Department of Dogmatic and Fundamental Theology. Level of special skill: Bachelor (Bc.).-- Prague, 2011.-- 40 p.

The proposed bachelor thesis elaborates on the concept of the „Nuptial meaning of the body“ and the integral view of the human person as body, soul and spirit. The reason for this topic is its depth, and an attempt to show the dignity and importance of the body in its individualistic as well as social context from the Creation – from the very beginning, to the original sin of Adam and Eve, to its consequences and up to the resurrection and God's plan with his Creation. The aim of this paper is to express and detail the theological meaning of man and woman as “one body”, their inner beauty springing outside of them, and their sanctity as a reflexion of the Creator's sanctity. I also intend to present the body and sexuality to the contemporary world and reader as a valuable God-given gift which deserves honouring, and to oppose today's propagation of the body as a pleasure object or as a tool for power. The main source for this work are John Paul II's catechesis on human love according to God's plan, which are assembled in his masterly piece Theology of the Body.

Key words:

Theology of the body, nuptial meaning of the body, beginning, original innocence, creation, self-giving, love

Počet znaků (včetně mezer): 84 586

Obsah

Úvod	7
1 Jan Pavel II. a Teologie těla	9
1.1 Životopis Jana Pavla II.	9
1.2 Teologie těla	9
1.3 Analýza sousloví „Snubní význam těla“ v katechezích Jana Pavla.	12
2 Objevení „Snubního významu těla“ na „počátku“	14
2.1 Stvoření člověka	14
2.2 Prvotní nevinnost a tři základní zkušenosti člověka na „počátku“	15
2.2.1 Prvotní samota	16
2.2.2 Prvotní jednota	19
2.2.3 Prvotní nahota	20
2.3 Snubní význam těla, tělo jako svátost, dar a obraz Boha	23
3 „Snubní význam těla“ v dnešním světě	27
3.1 Snubní význam těla – manželé, svobodní, zasvěcení	27
3.2 Následky prvotního hříchu	31
3.3 Dověšení zjevení těla po vzkříšení	34
Závěr	36
Seznam použitých zkratk	38
Seznam použité literatury	39
Příloha č. I	40

Úvod

Lidské soužití je v dnešní době poznamenáno často strachem a nedůvěrou. Mnoho lidí zastává názor, že jejich tělo patří výhradně jenom jim a mohou si s ním dělat, co chtějí. Hodnota lidského těla zůstává nepochopená a snižena na pouhé sobecké uspokojování našich potřeb. V každé oblasti života je možné zahlédnout, jak se člověk stává pouze objektem manipulace druhého – v práci, politice, nebo partnerském životě. Jedinečnost lidské bytosti a její důstojnost je potlačena. Dnešní člověk je vystavený velkému tlaku, když se na něho z každé strany hrne spousta reklam a sloganů hlásajících falešnou hodnotu lidského těla, která spočívá v jeho mladosti, kráse a v tzv. „užívání“ si života. Člověk ztrácí představu o tom, jaká je jeho skutečná hodnota a v čem spočívá jeho štěstí. Zmítá se v dnešní pluralistické společnosti, která mu nabízí tolik možností soužití s druhými, která mu předkládá tolik cest k životnímu štěstí, pohodlí a penězům. Vztahy muže a ženy jsou mnohokrát založeny jen na sexu, lidé se zneužívají, zraňují a v konečném důsledku zůstávají sami. Jsou znechuceni z toho začarovaného kruhu podvádění, sexuálního zneužívání, lži a do jejich srdcí proniká čím dál tím víc strach a nedůvěra. Mnohá manželství končící rozvodem jsou důvodem k tomu, že lidé odmítají sňatek a upřednostňují takzvané volné soužití. Lidé ztrácí odvahu odevzdat se a přijmout někoho na celý život a ponechávají si zadní vrátka k útěku. Rodiny se rozpadají, zabíjí se nechtěně zplozené děti, zvyšuje se násilí jak v domácnosti tak i mimo ni.

Pokud se lidi nepozastaví nad skutečným smyslem jejich života, nepodívají se hlouběji do svého nitra a neobjeví prvotní plán Stvořitele, který je od počátku stvořil pro lásku ve společenství, nevyjdou z běsného proudu dnešní společnosti, který je unáší daleko od skutečné pravdy o tom, kdo skutečně jsou a jakou hodnotu mají v sobě a každém člověku kolem.

Hlavním cílem téhle bakalářské práce je objasnit sousloví „snubní význam těla“ v katechezích Jana Pavla II. a poukázat na úlohu a důstojnost lidského těla ve stvořitelském plánu Boha. Tělo, které je nositelem „snubního“ významu, je totiž výrazem osoby, která je povolána k darování sebe sama. Zaměříme se na znovuobjevení skutečné hodnoty člověka, která je v dnešní době buď na hranici přeceňování, nebo podceňování. Poukážeme na to, že lidské tělo není jenom schránka pro duši, ale že má mnohem větší cenu. Načrtneme cestu, po které by měl člověk jít, jestli chce naplnit skutečnou hodnotu svého lidství a zkusíme objasnit, proč tolik touží po společenství. To všechno skrze objevení a pochopení „snubního“ významu těla.

V první kapitole se stručně seznámíme se životopisem Jana Pavla II., jeho dílem Teologie těla a provedeme menší rozbor „snubního významu těla“ v jeho katechezích.

Druhou kapitolou se zaměříme na tělo od „počátku“ stvoření ve stavu prvotní nevinnosti, objasníme 3 základní zkušenosti, které člověk zakouší v ráji ještě před prvotním hříchem. V téhle části rozebereme pojem snubní význam těla a podobnost člověka s Bohem.

V třetí kapitole se budeme zabývat snubním významem těla v dnešním světě. Rozebereme jednotlivé oblasti života jako je například manželství nebo celibát a jejich vztah k snubnímu významu těla. Zkusíme poukázat taky na následky prvotního hříchu, které ovlivnily vnímání lidské sexuality a zdeformovaly pohled člověka na své tělo. V poslední části se zaměříme na vzkříšení a dovršení zjevení našeho těla po smrti.

Celá práce má poukázat na důstojnost a význam lidského těla stvořeného Bohem a objasnit pojem snubní význam těla. Vysvětlit proč jsme se pro druhé stali pouze objektem jejich sobeckého zneužívání. Objasnit, z čeho pochází naše touha po společenství. Načrtne také obraz, jak máme dojít k naplnění svého lidství a bytí člověkem v celé jeho celistvosti. Velikou pomocí, při psaní této práce, vedle již zmíněné Teologie těla, která je základním zdrojem informací, byla i literatura uznávaného popularizátora teologie těla, Christophera Westa, který jazykem běžného čtenáře rozvíjí a objasňuje nádherné poselství Jana Pavla II. o lidském těle a sexualitě. Při práci byla použita analyticko - syntetická metoda.

1 Jan Pavel II. a Teologie těla

První kapitola nás uvede do díla Jana Pavla II., Teologie těla, které se stalo podle jeho životopisce George Weigla „teologickou časovanou bombou“. Stručně přiblížíme život papeže a v závěru podrobíme analýze pojem „snubní význam těla“ v jeho katechezích.

1.1 Životopis Jana Pavla II.

Vlastním jménem Karol Józef Wojtyła,¹ (*18. května 1920 Wadowice, Polsko – † 2. dubna 2005, Vatikán). Byl polský katolický duchovní, pomocný biskup (1958–1963) a arcibiskup (1963 až 1978) krakovský, od roku 1967 kardinál a od 16. října 1978 až do své smrti papež a suverén Vatikánu. Byl zvolen jako první neitalský papež od roku 1522 a nejmladší papež od roku 1846. Pontifikát papeže byl třetím nejdelším v historii. Jeho papežské heslo znělo: Totus Tuus (Celý Tvůj), adresované Panně Marii, jejímž byl velkým ctitelem. Byl intelektuálem, básníkem, dramatikem, filosofem a hlavně zbožným člověkem. Miloval kulturu, poutě, lidový katolicismus, kostely, růženec, cestování a sport. Měl za sebou víc než sto zahraničních cest, co k němu přitáhlo enormně velké davy lidí. Byl prvním římskokatolickým papežem, který navštívil islámskou mešitu. Těmito cestami přešel větší vzdálenost, než všichni ostatní papežové dohromady. Lidé se na něho dívali jako na most sbližující národy a náboženství, na což se taky během svého pontifikátu soustředil. Papež Jan Pavel II. kanonizoval a blahorečil víc lidí, než kdokoli jiný z jeho předchůdců. Po své smrti obdržel titul „Veliký“.²

1.2 Teologie těla

Teologie těla je knižně vydaný soubor sto třiceti katechezí papeže Jana Pavla II. z pravidelných středečních generálních audiencí z let 1979-1984. Jejím námětem je teologický význam lidského těla, sexualita, manželství a odpovědné rodičovství. Rozvíjí tak dále myšlenky obsažené v encyklice Humanae vitae papeže Pavla VI., která odsuzuje antikoncepci a potrat a prosazuje přirozené metody periodické abstinence k plánovanému rodičovství. Poselství Pavla VI. bylo velkým neúspěchem a bylo odmítnuto velkým počtem katolíků po celém světě. Důvodem bylo i to, že dokument byl v rozporu s očekáváními a atmosférou společnosti a převládající kulturou. Církev zachvátila krize

1 Pro fotografii viz Příloha č. I

2 Srov. WEIGEL, George: Svědek naděje. Autorizovaný životopis Jana Pavla II., druhé vydání, Praha: Práh, 2005.

a proto se Jan Pavel II. pokusil postavit celou diskusi na nový základ. Teologie těla je považována za jedno z nejzásadnějších teologických děl Jana Pavla II. Jeho životopisec George Weigel ji nazval „teologickou časovanou bombou“ a jednou z nejmělejších rekonfigurací katolické teologie posledního století“.³

Katecheze Jana Pavla II. je možné vnímat jako určitou obnovu obrazu člověka, jeho sexuality a tělesnosti. Pomáhají nám pochopit a objevit prvotní záměr Stvořitele ukrytý pod vrstvami našich zdeformovaných představ, nepochopení, pokřivení a předsudků, které hromadila jedna generace za druhou. Pochopení prvotního božského plánu s člověkem a návrat k tomuto počátku od okamžiku stvoření může poskytnout lidem východisko z krize hodnot.⁴

Katecheze jsou rozvrženy do šesti cyklů:

- I. Počátek
- II. Vykoupení srdce
- III. Vzkříšení těla
- IV. Křesťanské panenství
- V. Svátostná povaha manželství
- VI. Láska a plodnost

I. Počátek

Tento cyklus obsahuje dvacet tři katechezí. Ústředním tématem je Ježíšův rozhovor s farizeji o nerozlučitelnosti manželství a nepřípustnosti rozvodu. Papež se nezaměřuje na samotný rozvod, ale cituje pasáž z Matoušova evangelia o rozvodu, ke které se opakovaně vrací během svých následujících proslovů. Odvolává se v ní na samotný počátek a obhájí původní jednotu muže a ženy. V této části zrekonstruoval tři základní zkušenosti člověka ve stavu prvotní nevinnosti: prvotní samotu, prvotní jednotu a prvotní nahotu, které více rozebereme ve druhé kapitole téhle práce.

„Nečetli jste, že Stvořitel je od *počátku* jako muže a ženu stvořil?“ A řekl: „Proto opustí muž otce i matku a připojí se ke své manželce a budou ti dva jedno tělo“, takže již nejsou dva, ale jeden. A proto co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“ Namítnou mu: „Proč tedy Mojžíš ustanovil, že muž smí propustit svou manželku tím, že jí dá rozlukový lístek? Odpoví jim: „Pro tvrdost vašeho srdce (...). Od *počátku* to tak nebylo“ (Mt 19,4–8).

3 Srov. WEIGEL, George: Svědek naděje. Autorizovaný životopis Jana Pavla II. Praha: Práh, 2005, s. 333, 339–341.

4 Srov. JAN PAVEL II.: Teologie těla. Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu, třetí rozšířené vydání, Praha: Paulínky, 2006, s. 18–19.

II. Vykoupení srdce

Druhý cyklus obsahuje čtyřicet jedna katechezí. Biblickou inspirací pro papeže v téhle části bylo Kázání na hoře. Jan Pavel II. tady široce rozanalyzoval Ježíšův výrok, že „každý, kdo hledí na ženu se žádostivostí, již s ní zcizoložil ve svém srdci“ (Mt 5,28). Poukazuje na to, jak bylo lidské srdce po prvotním hříchu zasaženo trojí žádostivostí (očí, těla a honosným způsobem života srov. 1 Jan 2,17).

III. Vzkříšení těla

V této části pozůstávající z padesáti katechezí Svatý Otec rozjímá nad Kristovou odpovědí saducejům, kteří ve vzkříšení nevěřili (srov. Mk 12, 18–27).

V tomto cyklu nás Kristova slova přivádějí na konec – na tzv. „práh“ budoucího věku. Ježíš mluví o vzkříšení k věčnému životu, kdy se lidé už nebudou „ženit ani vdávat“ (srov. Mk 12, 24–25).

Můžeme říct, že první tři cykly nabízí odpověď na otázku: „Kým člověk je a má být podle prvotního plánu Stvořitele?“⁵ Učení Jana Pavla II. o zjevení Božího plánu je vloženo mezi dva orientační body, tzv. „počátek“ a „konec“ lidské historie. Z knihy Mary Healyové, Muži a ženy jsou z ráje, použijeme názorné rozdělení tohoto plánu do čtyř stádií:

1. Prvotní lidství (ráj) - počátek
2. Padlé lidství
3. Vykoupené lidství
4. Oslavené lidství (znovu ráj) - konec

První i poslední stádium jsou mimo hranice naší zkušenosti. Druhé a třetí dohromady tvoří historii, jak jí známe.⁶

Poslední tři kapitoly (Křesťanské panenství, Svátostná povaha manželství, Láska a plodnost) v návaznosti na ty předcházející odpovídají na otázky: „Jak máme žít svůj život, abychom dosáhli štěstí?“ „Jak máme svým životem odpovědět na Boží volání?“. Jejich tématem je povolání k zasvěcenému panenství (celibátu) a k manželství. V posledním cyklu Láska a plodnost rozebírá některé zásadní myšlenky odpovědného rodičovství encykliky *Humanae vitae*.⁷

5 Srov. JAN PAVEL II.: Teologie těla. Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu, třetí rozšířené vydání, Praha: Paulínky, 2006, s. 16.

6 Srov. HEALYOVÁ, Mary: Muži a ženy jsou z ráje. Průvodce Teologií těla Jana Pavla II. Praha: Paulínky, 2009, s. 16–17.

7 Srov. JAN PAVEL II.: Teologie těla. Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu, třetí rozšířené vydání, Praha: Paulínky, 2006, s. 15–17.

1.3 Analýza sousloví „snubní význam těla“ v katechezích Jana Pavla II.

V této části práce se budeme stručně zabývat analýzou slovního spojení „snubní význam těla“, který se často vyskytuje v katechezích Svatého Otce. Přiblížíme si jednotlivé kapitoly knihy, ve kterých se toto spojení objevuje nejčastěji a části, které s tím mají nějakou souvislost. Na začátku se soustředíme na první tři kapitoly, z kterých jsme čerpali nejvíc pro tuto bakalářskou práci.

První cyklus, Počátek, v této části katechezí Jan Pavel II. objasňuje hlubokou filozofickou procítěností jednotu muže a ženy a jejich prvotní zkušenosti v době prvotní nevinnosti. Slovo snubní se objevuje poprvé až v kapitole XIII. v souvislosti s významem prvotní nahoty. Z celkového počtu, dvaceti tří kapitol se v této části o snubním významu těla zmiňuje přímo v deseti kapitolách. Největší počet tohoto sousloví můžeme najít v kapitole XV., XVI. a XIX. První cyklus popisuje zjevení a objev prvotního snubního významu těla, který vychází ze svobody a projevuje se ve vzájemném darování sebe samého a přijímání druhého.

Druhý cyklus, Vykoupení srdce, tato část poukazuje na to, jak lidské srdce a tím i „snubní význam těla“ jsou deformováni po tom, co mezi ně vstoupil hřích a trojí žádostivost (očí, těla a honosný způsob života). Tato deformace se projevuje především ve vzájemných vztazích muže a ženy. Nacházíme tady ve slovech Horského kázání odkaz a apel na srdce tzv. „vnitřního člověka“, který skrze evangelium a život podle Ducha svatého má dojít k osvobození z pout žádostivosti a znovu najít pravou hodnotu těla a jeho snubní atribut. Sousloví snubní význam těla se vyskytuje přibližně v čtrnácti kapitolách tohoto cyklu (např. XXXII., XXXIII., XXXIX., XL.).

Třetí cyklus, Vzkříšení těla, ze všech cyklů je tento svým rozsahem nejmenší. Tvoří ho devět kapitol, z toho tři obsahují slovní spojení snubní význam těla (LXVII., LXVIII., LXIX.). Tato část nás zavede na práh nového života po vzkříšení, kde se lidé už nevdávají a nežení a snubní význam těla bude dokonalým zjevením, že člověk byl stvořený k „obrazu Božímu“, který se uskutečňuje skrze společenství osob. Tohle dokonalé vnímání svého těla a jeho snubního atributu člověk pocítí až „tváří v tvář“ Bohu, po vzkříšení.

Čtvrtý cyklus, Křesťanské panenství a pátý cyklus, Svátostná povaha manželství, rozebírají snubní význam těla v souvislosti s celibátem a zdrženlivostí pro nebeské království a poukazují taky na svátostnou povahu manželství. Pro oba tyto stavy je vzorem „snubní“ vztah Krista a církve, jeho nevěsty, pro kterou se obětoval (srov. Ef 5,25; 32).

V posledním šestém cyklu, Láska a plodnost, jsou formulované a rozebírané některé zásadní výroky encykliky *Humanae vitae*. Znovu se poukazuje na to, jak nevyhnutelná je zdrženlivost a sebeovládání, které zachovávají a odhalují skutečnou čistotu sňubního významu těla.⁸

⁸ Srov. JAN PAVEL II.: *Teologie těla. Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*, třetí rozšířené vydání, Praha: Paulínky, 2006.

2 Objevení „snubního významu těla“ na „počátku“

V druhé kapitole se zaměříme na objev a objasnění snubního významu těla v samotném počátku stvoření muže a ženy. Začneme stvořením člověka, u kterého pak v dalších podkapitolách rozebereme tři základní zkušenosti ve stavu prvotní nevinnosti, před prvním hříchem, které úzce souvisí se snubním významem těla. Celá druhá kapitola má ujasnit prvotní Boží záměr při stvoření člověka a jeho tělesnosti, která v sobě od „počátku“ nese snubní atribut.

2.1 Stvoření člověka

Každý z nás, kdo chce pochopit příběh o stvoření, musí o něm přemýšlet jako o uměleckém díle. Představit si Michelangelovu Sixtinskou kapli, Venuši Miloskou nebo Beethovenovu Pátou symfonii. Stvoření člověka, je samo o sobě uměleckým dílem a všechna další umělecká díla jsou pouhou ozvěnou originálu. Tento příběh, celý jeho průběh a vyvrcholení, je poskládaný z tajemství hodných odhalení. V prvních fázích začíná jako kterékoli velké umělecké dílo - vše je beztvaré, prázdné a temné. „Pustá a prázdná,“ čteme v Genesis 1, 2. A Bůh začíná zpracovávat a tvarovat tenhle nezpracovaný materiál, který stvořil, stejně jako pracuje umělec s kamenem či se stránkou, která je před ním. Toto mistrovské dílo je čím dál tím složitější a důvěrnější, plné barev a detailů. Krása stvoření stoupá. Stvořitel plný dokonalosti a zaujetí, pracuje mocnými tahy na čemsi velkém. Vynořuje se nejúchvatnější dílo, které kdy existovalo. Co bylo někdy beztvaré a prázdné, nyní přetéká životem, barvami, zvuky a pohybem v bezpočtu variací. Každé nové stvoření je čím dál tím složitější, ušlechtlejší a tajemnější než to předchozí. A pak se stane něco skutečně překvapivého. Bůh vloží do země svůj vlastní obraz, bytost, jež mu je podobná. Tehdy Bůh řekl: „Udělejme člověka na náš obraz a podle naší podoby. Ať vládne nad rybami moře, i nad ptactvem nebe, i nad dobyt看kem a divou zvěří, a nad všemi plazy, co se plazí po zemi“ (Gn 1,26). Blíží se konec šestého dne, konec úsilí Stvořitele, když se objeví Adam - člověk, obraz Boží a koruna Božího díla. Jenom on je nazván Božím synem. Ve zbylém stvoření není nic, co by se mu mohlo být jen zdaleka vyrovnat.⁹

Člověk však nenašel mezi vším stvořením pomoc sobě rovnou, proto Bůh řekl: „Není dobré být člověku samotnému, udělám mu pomoc jemu rovnou, která mu bude podobná“. I seslal Hospodin na člověka tvrdý spánek, a když usnul, vyňal mu jedno žebro

9 Srov. ELDREDGE, John a Stasi: Úchvatná. Praha: Návrat domů, 2007, s. 22–23.

a jeho místo zaplnil masem. Z žebra, které vyňal Adamovi, utvořil Bůh ženu a přivedl ji k člověku. Tehdy Adam řekl: „Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla, proto se bude nazývat *mužena*¹⁰, protože je vzatá z muže.“ Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem. A oba, Adam i jeho žena, byli nazí a nestyděli se jeden před druhým (Gn 2,18-24).

Tuto první lidskou bytost Bible nazývá „člověk“ (Adam), zatímco ve chvíli stvoření první ženy ho začíná nazývat „muž“ - „iš“, ve vztahu k „ženě“ - „iššá“ (mužena, protože byla vzata z muže).¹¹ Eva je vyvrcholením Božího díla a završením stvoření. Byla dána Adamovi jako skutečné Boží požehnání a Boží dar. Všechno stvoření bylo stvořené na to, aby člověku sloužilo, aby nad ním vládnul dle Božího plánu a bylo mu podřízeno. Jen Eva byla stvořena jako rovnocenná partnerka a pomocnice člověka - Adama, rovnocenná v úctě a důstojnosti, jen s odlišným úkolem. A protože muž a žena byli stvořeni na Boží obraz, není možné, aby jeden z nich byl méněcenný.¹²

2.2 Prvotní nevinnost a tři základní zkušenosti člověka na „počátku“

Zdrojem prvotní nevinnosti člověka je jeho účast na vnitřním životě samého Boha a jeho svatosti.¹³ Svět je mladý a zcela bez poskvrny jakýmkoliv hříchem. Adam po stvoření setrvává ve své nevinnosti a je plný slávy - chodí s Bohem, naslouchá mu a hledí na něj „tváří v tvář“. Není mezi nimi nejmenší překážka a vzájemně sdílejí něco, co nikdo z nás historických lidí nikdy nepoznal, dokonalé přátelství nenarušené hříchem.¹⁴ Prvotní nevinnost je součástí tajemství lidského „počátku“, od něhož se pak „historický člověk“¹⁵ oddělil, když se dopustil prvního hříchu.¹⁶ Podílení se na tajemství božského života skrze prvotní nevinnost bylo také pramenem prvotního štěstí. Člověk ve svém nitru vnímá a odráží lásku, kterou byl stvořen - svého Stvořitele. Prvotní štěstí, oblažující počátek člověka, kterého Bůh stvořil „jako muže a ženu“ (Gn 1,27), to všechno vyjadřuje zakořenění v Lásce. V ní tkví i samotný počátek snubního významu těla v jeho prvotní nahotě. Člověk vzešel z Lásky a dal počátek lásce

¹⁰ Překlad v Bibly se snaží zachovat tzv. „slovní hračku“, která je v hebrejštině výraznější (muž = išš, žena = iššah)

¹¹ Srov. Teologie těla, s. 32.

¹² Srov. RIVEST, Madeleine: ...a bola žena. Krátký láskyplný pohľad na muža a ženu. Prešov: Vydavateľství Michala Vaška, 2003, s. 10–12.

¹³ Srov. Teologie těla, s. 88.

¹⁴ Srov. ELDREDGE, John a Stasi: Úchvatná. Praha: Návrat domů, 2007, s. 24–25.

¹⁵ „historický člověk“: člověk za hranicí prvotní nevinnosti - ve stavu hříšnosti, která začala prvotním pádem (srov. Teologie těla, str. 35–36).

¹⁶ Srov. Teologie těla, s. 89.

ve vzájemném sebedarování. Toto darování sahá k nejhlubším kořenům vědomí i nevědomí člověka - muže i ženy a odráží se v jejich vzájemné „zkušenosti těla“. Člověk ve stavu prvotní nevinnosti sdílel svatost se svým Stvořitelem, vyzařoval Ducha, který vytvářel zvláštní stav „spiritualizace“ v onom člověku. Proto, „zkušenost těla“, zahlédnutí jejich mužství a ženství nepozná ve stavu prvotní nevinnosti stud. Tento oblažující „počátek“ je možné definovat jako prvotní imunitu (nedotknutelnost). Imunita – tenhle stav bez přítomnosti studu, nás zaměřuje a poukazuje na tajemství prvotní nevinnosti člověka. Vnitřní základ a zdroj této nevinnosti je Boží milost, kterou člověk dosahoval „prvotní spravedlnost“.¹⁷ Muž a žena byli v tomto stavu naprosto svobodní. A svoboda a čistota lásky je chránila od jakéhokoliv nabízení svého těla nebo pohlaví. Chránila je od žádostivosti těla druhého člověka. Žádostivosti, která z druhého dělá objekt našeho uspokojení. Stvoření Láskou jsou oba dva ve svém mužství a ženství „nazí a nestydí se“ (srov. Gn 2, 25), protože jsou „svobodní samou svobodou daru“, tato svoboda je základem „snubního významu těla“.¹⁸ Pro prvního člověka ve stavu prvotní nevinnosti jsou charakteristické tři základní zkušenosti: prvotní samota, jednota a nahota.¹⁹

2.2.1 Prvotní samota

Jak uvádí Jan Pavel II. ve své knize Teologie těla, jednou z prvních zkušeností, kterou člověk na počátku své existence prožívá, je samota. Samotu vnímá ve dvou dimenzích. První dimenze vyplývá ze samé přirozenosti člověka, tj. z jeho lidství. Člověk je „sám“ před Bohem i před celým stvořeným světem, protože si skrze vnímání svého těla uvědomuje svou jedinečnost a odlišnost od ostatního stvoření (animalia). Hospodin vztahuje slova o samotě na člověka jako takového a nejen jako muže. Sám byl v tomto smyslu „člověk“ bez vztahu k pohlaví. Samota muže jako člověka v kontrastu se zbylým stvořeným světem se projevuje v kontextu druhého vyprávění o stvoření člověka. V příběhu Gn 2 je nejdřív stvořený člověk z prachu země, který dává jména zvířatům, až potom žena z „žebra“ muže. To poukazuje na fakt, že člověk je sám. V prvním vyprávění je člověk stvořený přímo jako „muž a žena“, jediným aktem (srov. Gn 1,27).²⁰

17 Srov. Teologie těla, s. 87–88.

18 Srov. Teologie těla, s. 82.

19 Srov. Teologie těla, s. 15.

20 Z hlediska biblické kritiky je třeba připomenout, že první vyprávění o stvoření člověka je chronologicky pozdější než druhé. Text, v Gn 2, se označuje jako „jahvistický“, protože pro pojmenování Boha užívá výrazu „Jahve“ (Hospodin). První vyprávění, je považováno za mladší, mnohem zralejší, co se týče obrazu Boha a formulování podstatných pravd o člověku. Toto vyprávění pochází z kněžské a zároveň „elohistické“ tradice, podle výrazu „Elohim“, používaného pro pojmenování Boha (srov. Teologie těla, s. 27).

Prvním předpokladem odlišení člověka od ostatního stvoření je skutečnost sebeuvědomění (rozum). Adam vidí všechna ta stvoření kolem sebe, zvířatům dává jména a poznává, že se od nich odlišuje. Poznáním a pojmenováním okolního světa objevuje taky svoji identitu. Je mnohem víc než nějaký „objekt“ ve světě, je „subjekt“. Je „někdo“, kdo má taky svůj „vnitřní život“, který je charakteristický pro pojem „osoba“. Taky jedině on, ze všech stvořených bytostí, je schopen „obdělávat zemi“ (Gn 2,5) a „podmanit si ji“ (Gn 1,28), co poukazuje na další z aspektů, kterými se odlišuje a tím je jeho nadřazenost.

Člověk může vládnout zemi, protože pouze on a nikdo jiný ze živých bytostí není schopen zemi obdělávat a proměňovat ji podle svých potřeb. Jak ale zmiňuje Katechismus Katolické církve, naše nadřazenost musí jít souběžně s úctou ke všemu stvoření (srov. KKC, 2415–2418).

Ted' poukážeme na jiný aspekt, který byl důležitým pro odlišení se člověka od okolního světa. Umístněním do „zahrady v Edenu“ (srov. Gn 2, 8), Bůh uvádí člověka do stavu jeho prvotní blaženosti. Do této chvíle je člověk - Adam předmětem tvůrčí činnosti Hospodina. Ten jako Zákonodárce zároveň stanoví podmínky první smlouvy s člověkem. Smlouvou člověka s Bohem je zdůrazněná lidská subjektivita, která je dokončená příkazem Hospodina týkajícího se všech stromů rostoucích v zahradě Eden. Především onoho stromu poznání dobrého i zlého. Bůh přikázal člověkov: „Ze všech stromů ráje můžeš jíst. Ze stromu poznání dobra a zla však nejez, nebo v den, když z něho budeš jíst, zemřeš!“ (Gn 2,16–17). Charakter člověka obdrží dva nové momenty, a to volbu a sebeurčení. Na rozdíl od všech zvířat dostal totiž Adam přikázání, kterým měla být vyzkoušena jeho svoboda. A v této skutečnosti svobodné volby se nachází další předpoklad jeho odlišení a tím je už dříve zmiňované sebeurčení. Člověk, jako osoba, se stává subjektem smlouvy s Bohem, „partnerem Absolutna“, neboť musí vědomě rozlišovat a volit mezi dobrem a zlem, životem a smrtí.²¹

Tím můžeme říct, že člověk přesto, že je v některých ohledech podobný ostatním živočichům, je stejně skrze rozum, svobodnou vůli a vztah lásky s Bohem odlišný a výjimečný. To je důvodem jeho samoty.

V čem spočívá svoboda člověka, vyjádřil i Christopher West, ve své knize Teologie těla pro začátečníky. V ní jazykem běžného čtenáře tzv. „překládá“ poselství Jana Pavla II. v jeho díle, Teologie těla. Píše: „Jsme „svobodní“ v tom smyslu, že si „můžeme s naším tělem dělat, co chceme“. Nicméně nemáme svobodu určovat, zda to, co s naším tělem děláme, je dobré nebo špatné. To je, jak Adam poznal, strom („strom poznání dobra a zla“), ze kterého nesmí jíst, jinak zemře“ (srov. Gn 2,16–17). „Lidská svoboda –

21 Srov. Teologie Těla, s. 15, 40–49.

svobodná volba – se tedy neprojevuje vynalézáním dobra a zla, ale správnou volbou mezi nimi“. „Svobodu jsme dostali pro lásku. Tato svoboda může vést ke zkáze a rozdělení. Určena je však k tomu, aby dávala život a vybudovala jednotu. To je naše volba“. ²²

Člověk je sám, to znamená, že skrze vlastní lidství, skrze to čím je, je současně umístěn do jedinečného a výlučného vztahu k samotnému Bohu. Je možné tvrdit, že takto stvořený člověk patří do viditelného světa a je „tělem mezi těly“. Uvědomuje si a současně hluboce vnímá smysl vlastního těla, a to na základě zkušenosti prvotní samoty. Struktura této tělesnosti mu umožňuje být autorem jedinečné lidské činnosti. V této činnosti tělo vyjadřuje osobu. Z textu Jana Pavla II. jasně vyvodíme, že tělo tvoří s duší jeden celek jedné osoby. Není jenom nějakou schránkou pro duši. To člověku umožňuje vyjasnit, kým díky struktuře svého vědomí a svého sebeurčení je, a kým by měl být. V tom spočívá základní vnímání významu vlastního těla, který nalzáme při rozboru prvotní samoty člověka. Druhá dimenze vyplývá ze vztahu muž - žena. Člověk – muž, prožívá samotu, když nenachází pomoc sobě rovnou. V tomto případě si dovoluji poznamenat, že se nejedná o pomoc v smyslu „uklízečky nebo kuchařky“. Chce hlavně někoho, kdo mu pomůže naplnit jeho lidství. Kdo mu pomůže stát se „celým“ člověkem a naplnit smysl jeho života, a to je milovat. V jeho nitru je už od počátku touha po společenství. To všechno plyne z katechezí Jana Pavla II. ²³

Christopher West, ve své již zmíněné knize, na tyto katecheze navazuje a zjednodušeným způsobem doplňuje: „Ve své samotě Adam pochopil, že jeho původem, jeho povoláním a určením je láska. Uvědomil si, že je na rozdíl od zvířat pozván vstoupit do „smlouvy lásky“ s Bohem samotným. Více než cokoli jiného je tento vztah lásky s Bohem tím, co definuje Adamovu „samotu“. Když zakouší tuto lásku, celou svojí bytostí ji touží sdílet s jinou osobou jemu podobnou. Proto „není dobré, aby člověk byl sám“ (srov. Gn 2, 18).²⁴ Tahle slova pronáší sám Hospodin - Jahve a jsou součástí druhého vyprávění o stvoření člověka, pocházejícího z jahvistické tradice. Papež ve své encyklice (s názvem Vykupitel světa) píše, že člověk není schopný žít sám a bez lásky. Je sám sobě bytostí tajemnou a nepochopitelnou a jeho život ztrácí smysl, nepozná-li lásku, kterou by prokazoval aktivně druhým. Proto Bůh zjevuje plně člověka člověku samému.²⁵ Na základě významu prvotní samoty člověka se dá pochopit a správně vysvětlovat celá situace člověka, coby stvořeného k „obrazu Božímu“.

22 WEST, Christopher: Teologie těla pro začátečníky. Stručný úvod do sexuální revoluce Jana Pavla II., druhé vydání, Praha: Paulínky, 2010, s. 29.

23 Srov. Teologie těla, s. 15, 41, 47, 49,55–56.

24 WEST, Christopher: Teologie těla pro začátečníky, s. 28.

25 Srov. JAN PAVEL II.: Encyklika Vykupitel světa *Redemptor hominis* (ze dne 4. března 1979). Praha: Zvon, 1996. čl. 10.

Tímto ukončíme kapitolu o prvotní samotě člověka a v následující části zkusíme objasnit význam prvotní jednoty.

2.2.2 Prvotní jednota

Bůh stvořil člověka „na svůj obraz a podobu“ (srov. Gn 1,27). Tím, že ho z lásky povolal k životu, ho zároveň i určil pro lásku. Bůh sám v sobě žije ve společenství lásky v jednotě. Tím, že je lidská přirozenost muže a ženy stvořená na „Boží obraz“, Bůh do ní vložil schopnost a povolání milovat a žít v jednotě společenství. Láska se projevuje skrze naši tělesnost a naše tělo má podíl na duchovní lásce.²⁶

Jak dále uvádí Jan Pavel II. ve svých katechezích, z textu knihy Genesis jsme došli k závěru, že definitivní stvoření člověka spočívá v jednotě dvou bytostí. Člověk byl stvořen jako zvláštní hodnota před Bohem, i pro sebe samého („Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré“ srov. Gn 1, 31). Jeho hodnota zaprvé spočívala v tom, že je člověkem a zadruhé, protože žena je darem pro muže a naopak muž je darem pro ženu. Význam prvotní jednoty člověka skrze mužství a ženství vyjadřuje překonání hranice prvotní samoty. Jejich spojením vzniká první forma osobního společenství – *communio personarum* (společenství osob).²⁷ „Člověk je totiž v jádru své přirozenosti bytost společenská a bez vztahu k ostatním nemůže žít ani rozvíjet své vlohy“.²⁸ Člověk se stal „podobou a obrazem“ Boha nejen přes své lidství, nýbrž také skrze společenství osob, které muž a žena od počátku vytvářejí v jednotě. Vždyť člověk je již „od počátku“ nejen obrazem, ve kterém se odráží samota Osoby, ale také zjevením tajemného božského společenství Osob. Toto společenství osob se mohlo utvořit pouze na základě tzv. „dvojnásobné samoty“ muže a ženy, jako setkání jejich „odlišnosti“ od světa živých bytostí (*animalia*), které dávalo oběma možnost sdílení a existence ve zvláštní vzájemnosti. Proto pojem „pomoc“ vyjadřuje tuto vzájemnost v existenci. Pomoc, kterou by nemohla zajistit žádná jiná živá bytost. Nezbytným pro tuto vzájemnost byly jejich subjektivita a vědomí významu vlastního těla. Mužstvím a ženstvím dochází k novému uvědomení si smyslu vlastního těla. Smysl, o kterém lze říci, že spočívá ve vzájemném obohacení. Připomeňme si text z Gn 2,23: „Člověk zvolal: „Toto je kost z mých kostí a tělo z mého

26 Srov. JAN PAVEL II.: Apoštolská adhortace O úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* (ze dne 22. listopadu 1981), Praha: Zvon, 1992, 11.

27 Srov. Teologie těla, s. 57–58.

28 DRUHÝ Vatikánský koncil: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, (ze dne 7. prosince 1965), Dokumenty II. vatikánského koncilu, vydání druhé, v KN první, Kostelní vydání: Karmelitánské nakladatelství 2002, čl. 12.

těla. Ať muženou se nazývá, vždyť z muže vzata jest“ (Gn 2, 23). Tyhle dva způsoby, jak „být tělem“ a zároveň člověkem, se vzájemně doplňují. Toto tělesné a pohlavní doplňování přes všechny rozdíly v jejich společné přirozenosti poukazují na jejich povolání ke vztahu. Žena nachází v jistém smyslu sebe samu tváří v tvář muži, zatímco mužství se potvrzuje skrze ženství. Jednota, o níž hovoří Gn 2,24 („ti dva budou jedno tělo“), je nepochybně ta, která se vyjadřuje a uskutečňuje manželským úkonem a je požehnána plodností. Skutečnost, že se stávají „jedním tělem“, je silné pouto dané Stvořitelem. Skrze to pouto objevují své lidství, a to jak v jeho prvotní jednotě, tak v dualitě vzájemné přitažlivosti. Jednota, skrze kterou se muž a žena stávají jedním tělem, má od počátku charakter spojení, které je tak silné, že může dát život nové lidské bytosti.

Pomalu se nám vynořuje a vyjasňuje význam sousloví „snubní význam těla“. Není to nic jiného, než povolání člověka, muže a ženy, k sebedarující lásce. Tato láska se sdílí skrze společenství osob a je odrazem života a lásky svaté Trojice.²⁹

2.2.3 Prvotní nahota

Poté, co jsme rozebrali prvotní zkušenosti samoty a jednoty, se můžeme zabývat třetí zkušeností – nahotou.

V knize Genesis čteme: „Oba dva byli nazí, člověk i jeho žena, ale nestyděli se“ (Gn 2,25). Prvotní význam nahoty odpovídá té prostotě a plnosti vidění, ve které se chápání významu těla rodí téměř v samém srdci jejich společenství. „Nahota“ znamená prvotní dobro božského vidění. Znamená celou prostotu a plnost vidění, skrze které se ukazuje čistá hodnota těla a pohlaví. Skrze samo tajemství stvoření vidí muž a žena sami sebe ještě plněji a zřetelněji než skrze zrakový smysl – tělesné oči.³⁰

K pochopení významu prvotní nahoty nelze dojít, když zůstaneme jen na úrovni vnějšího vnímání světa, které se uskutečňuje skrze tělo a smyslové vnímání. Je nutné sestoupit do nitra člověka, do jádra prvotní nevinnosti, která umožňovala hledět na druhého člověka opačného pohlaví Božím pohledem. Skutečnost, že se oba vzájemně vidí, není jenom participací na vnějším vnímání světa, ale také účasti na vidění samého Stvořitele – toho vidění, o němž vícekrát mluví kniha Genesis: „Bůh viděl, že všechno co učinil, je velmi dobré“ (Gn 1,31). Lze říct, že se na sebe dívají skrze vnitřní, tzv. „duchovní oči“.

²⁹ Srov. Teologie těla, s. 57–65, 82–86.

³⁰ Srov. Teologie těla, s. 74–75.

Přes dimenzi lidské niternosti je nutné zaměřit se a vysvětlovat tu zvláštní plnost „mezosobní“ komunikace, díky ní muž a žena „byli nazí, ale nestyděli se“. Jak dál papež pojednává, slova Gn 2,25 „nestyděli se“ nevyjadřují nedostatek studu nebo nějakou nedostatečnost jeho vývoje. Je třeba konstatovat, že jde o pravou nepřítomnost studu v plném rozsahu. Tato slova poukazují na zvláštní plnost vědomí a zkušenosti, především plnost chápání významu těla spojeného se skutečností, že „byli nazí“. Nepřítomnost studu je tedy důsledkem toho, že muž a žena se vidí a poznávají se navzájem v úplném pokoji a klidu vnitřního pohledu. Komunikují v plnosti jejich lidství, které se projevuje jako vzájemná komplementarita – vzájemné doplňování se skrze jejich mužskost a ženskost. Komunikují přes společenství osob, ve kterém se skrze mužství a ženství, stávají jeden druhému vzájemným darem. Takhle dosahují ve vzájemnosti zvláštního pochopení významu vlastního těla, které se rodí v samém středu jejich společenství.³¹ Adam a Eva objevili ve své nahotě to, co Jan Pavel II. označuje jako „snubní význam těla“. Je to schopnost těla vyjádřit nezištnou lásku, skrze kterou se člověk jako osoba stává darem. Tímto darem uskutečňuje samotný smysl svého bytí a své existence.³²

Christopher West to zjednodušeně vyjádřil v knize Dobrá zpráva o sexu a manželství, kde píše, že Adam pohledem na sebe a Evu pochopil jednu podstatnou věc: „Patříme k sobě. Bůh nás stvořil jeden pro druhého. Já mohu dát sám sebe tobě a ty můžeš dát sebe samu mně (...)“. Tak můžeme žít ve společenství lásky, které dává život, podle Božího obrazu a jeho plánu.³³ Tímto způsobem prožívali sexuální touhu - dát se jeden druhému podle vzoru Boží lásky. To je důvod nepřítomnosti studu. „Když milujeme, jako miluje Bůh, nemá stud v našem srdci místo, jen radost, pokoj a vědomí toho, že lidská podstata je dobrá“.³⁴

K lepšímu pochopení prvotní nahoty, se kterou nemáme žádnou přímou zkušenost, protože po prvotním hříchu jsme zdědili „fíkové listy“, jak popisuje Christopher West ve své další knize Teologie těla pro začátečníky, můžeme uvést i protikladnou zkušenost našeho studu, když ji, jak píše, tzv. „převrátíme naruby“. V knize poukazuje na příklad ženy, která je sama ve sprše. Sama před sebou nemá potřebu své nahé tělo schovávat nebo zakrývat. Když však do koupelny vstoupí cizí muž, pak se tato potřeba najednou objeví. Autor se ptá: „Proč?“ a zároveň se snaží objasnit papežovu teorii, ve které se domnívá, že „stud“ je v tomto případě určitou sebeobranou, aby z ní nikdo neudělal objekt

31 Srov. Teologie těla, str. 71–75.

32 Srov. Teologie těla, s. 89–91.

33 Srov. WEST, Christopher: Dobrá zpráva o sexu a manželství. Odvážné odpovědi na nesmělé otázky. Praha: Paulínky, 2010, s. 24.

34 WEST, Christopher: Dobrá zpráva o sexu a manželství, s. 24.

sexuálního užívání. Žena ve svém nitru ví, že s jejím tělem, tedy její osobou, nesmí být zacházeno jako s „věcí“ pro něčí pobavení. Zkušenost reality v dnešním světě je ale jiná a žena se naučila, že muži (kvůli žádostivosti, která se stala jedním z důsledků prvotního hříchu) mají často sklon z ženského těla dělat objekt svého sexuálního uspokojení. To je důvodem, proč žena zakrývá své tělo. Ne proto, že by bylo špatné nebo neslušné. Zahaluje se, protože chce ochránit svoji důstojnost před chtivým pohledem neznámého člověka, který nemá v úctě její důstojnost jakožto osoby, kterou dostala hned na samotném „počátku“ od Boha. Když tuto zkušenost „obrátime“, získáme vnímání nahoty beze studu Adama a Evy, když žádostivost (sobecká sexuální touha) ještě nevstoupila do lidského nitra a nezachvátila srdce. Jeden před druhým neprožívali strach a žádnou tendenci se chránit před zneužitím, protože jejich vzájemné pohledy nepředstavovali žádné ohrožení jejich důstojnosti.³⁵

Svým „vnitřním pohledem“, jak uvádí papež v díle *Teologie těla*, viděli Boží plán lásky (tj. teologii) vepsaný do svých nahých těl a přesně po tom sami toužili – milovat se tou samou láskou, kterou miluje Bůh je. Ve svém těle a skrze své tělo. V lásce není přítomný strach ani stud.³⁶ „Dokonalá láska strach vyhání“ (1 Jan 4,18). Pouze člověk, který žije v absolutní svobodě, nespávan žádostivostí, je schopen být tím opravdovým darem pro druhého člověka. Jedině ve „svobodě daru“, jak uvádí papež, jsme schopní chvály a úcty. Tedy svobodní od nutkání, zmocňovat se někoho a vlastnit ho pro své sobecké pobavení a uspokojení. Nahota beze studu podle Jana Pavla II. poukazuje na to, že Adam a Eva měli podíl na Božím vnímání a jeho vnitřním životě. Oba si byli vědomi toho, že jejich tělo bylo stvořené jako dobré, stejně jako všechno, co Bůh vytvořil. Boží plán lásky vnímali v nitru svých těl a zakoušeli ho ve své vzájemné touze. Tato svoboda tvoří základ snubního významu těla.³⁷

35 Srov. WEST, Christopher: *Teologie těla pro začátečníky*, s. 32.

36 Srov. *Teologie těla*, s. 70–77.

37 Srov. *Teologie těla*, 82–86.

2.3 Snubní význam těla, tělo jako svátost, dar a obraz Boha

V dnešním světě, který je důsledkem prvotního hříchu pohlcený sobectvím a ovládaný žádostivostí, je nahota lidského těla a sexualita mnohokrát spojována se vším, co není svaté a čisté.³⁸ Na počátku to byla ta samá nahota, která ve stvořeném světě zjevovala Boží svatost. Svatost, která je věčným tajemstvím sebedarující lásky. Tato výměna lásky mezi Otcem, Synem a Duchem svatým, je základním vzorem pro lásku lidí. Tedy člověk svoji svatost vyjadřuje skrze své tělo, které daruje nezištně druhému, podle vzoru Stvořitele.³⁹ „Vždyť tělo a pouze ono, je schopno učinit viditelným, co je neviditelné, duchovní a božské. Bylo stvořeno, aby přenášelo do viditelné skutečnosti světa tajemství skryté od věčnosti v Bohu, a tak bylo jeho znamením“.⁴⁰ Papež ve své knize Teologie těla vybírá z textu II. vatikánského koncilu: „Člověk (...) může sám sebe plně nalézt jen skrze upřímné darování sebe samého“ (srov. Gaudium et spes, 24). Tedy odpověď na to, kdo jsme, nalezneme tehdy, jestli budeme žít ve společenství lásky, která se rozdává a zároveň přijímá podle vzoru svaté Trojice. To se shoduje s Kristovým přikázáním: „Milujte se navzájem, jako jsem já miloval vás“ (Jan 15, 12). A jak velká byla Kristova láska? Obětoval se za nás, trpěl pro nás a vydal za nás své tělo: „Toto je mé tělo, které se za vás vydává“ (Lk 22, 19), říká při poslední večeři.⁴¹

Projevování lásky skrze tělo a sexualitu popsal Augustyn Józef ve své knize Celibát. Píše, že láska je sice pojem nehmotný a duchovní, ale vyjadřuje se a uskutečňuje se v těle a skrze tělo. Každá lidská láska je taky zároveň láskou tělesnou. Pojem tělesné lásky však není možné chápat pouze v zúženém, sexuálním či genitálním ohraničení. Současný nezralý pohled na lidské tělo a sexuální zaujatost způsobuje, že dnešní člověk spojuje tělesnost lásky téměř a výhradně se sexuální aktivitou. Sexuální láska je důležitým, ale zdaleka ne jediným projevem tělesnosti lidské lásky. Tělo a láska jsou v našem životě velmi úzce spjatý. Každá lidská láska je zároveň tělesná a zde na zemi si není možné představit žádnou jinou formu. Dokonce i ta nejduchovnější (mystická) lidská láska nadále zůstává ve svých projevech láskou tělesnou. Člověk ji totiž prožívá ve svém těle a skrze své tělo ji také vyjadřuje.⁴² Proto snubní význam těla naplňují všichni, kteří žijí podle Boží lásky bez rozdílu toho, jestli jsou vdaní, svobodní nebo v celibátu. Každé vyjádření naší

38 Srov. WEST, Christopher: Teologie těla pro začátečníky, s. 34.

39 Srov. Teologie těla, 99–101.

40 Teologie těla, s. 101.

41 Srov. Teologie těla, s. 91–94.

42 Srov. AUGUSTYN, Józef: Celibát. Jeho duchovní předpoklady a bohatství a jak k němu správně vychovávat. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, VII. kapitola.

lásky tělesnými projevy bližnímu a opětovné přijetí jeho lásky, vytváří společenství, ve kterém se projevuje a uskutečňuje snubní význam těla.⁴³

Bůh stvořil prvního člověka – Adama⁴⁴ ze zemského prachu a vdechl do něj dech života (srov. Gn 2, 7). V hebrejštině je slovo pro „dech“ v původním biblickém jazyce totožné se slovem „duch“. A Duch Boží je vyjádřením samotné lásky mezi Otcem a Synem. Z toho vyplývá, že Bůh vdechl do člověka svou lásku. Tím je člověk osobou povolánou žít s Bohem ve vztahu. Přijetím Boží lásky máme zpětně dát Bohu sami sebe. A jsme taky povoláni samotným Kristem sdílet tuto Boží lásku i s ostatními (srov. Mt 22, 37-40). Je to vtištěno do našich srdcí, do našich bytostí, takže svého naplnění můžeme dosáhnout, jen když tak jednáme.⁴⁵ Zdůraznil to i II. vatikánský koncil, když vyjádřil, že: „Bůh (...) chtěl, aby všichni lidé vytvořili jednu rodinu (...), jsou povoláni k jednomu cíli, totiž k samému Bohu. Proto láska k Bohu a k bližnímu je první a největší přikázání. Písmo svaté učí, že tuto lásku nelze oddělovat“. Sám Ježíš svou modlitbou k Otcí: „ať všichni jsou jedno (...) jako my jsme jedno“ (Jan 17, 21-22) otvírá výhledy pro lidský rozum nedostupné, když naznačuje, že je jakási podobnost mezi jednotou božských Osob a jednotou Božích dětí v pravdě a lásce. Tato podobnost ukazuje, že člověk, jediný tvor na zemi, kterého Bůh chtěl pro něho samého, může sám sebe plně nalézt jen skrze upřímné darování sebe samého“ (srov. GS 24). Láska Boha k jeho vyvolenému lidu se projevuje během celých dějin Starého zákona a je popisována jako láska ženicha k nevěstě. V Novém zákoně Kristus tuto lásku tzv. „ztělesňuje“ a přichází jako „Ženich“, aby se navždycky spojil se svou „Nevěstou“ – s námi.⁴⁶ Je možné říci, že Božím plánem od věčnosti je se s námi „zasnoubit“ (srov. Oz 2,19). Bůh chtěl, abychom tento jeho plán nemohli přehlédnout, a proto ho vtiskl přímo do našeho bytí mužem a ženou.⁴⁷

Smysl života podle Jana Pavla II. je vepsán do naší pohlavnosti. To ale neznamená, že když je člověk stvořený na Boží obraz, je v Bohu místo pro rozdílnost pohlaví. Bůh přesahuje jakýkoli lidský obraz nebo analogii.⁴⁸ Bůh je duch a skutečnost, že pohlavnost a sexualita zjevuje něco o tajemství Trojice, neznamená, že Trojice je sexuální. Bůh není stvořený k obrazu člověka jako muže a ženy, ale naopak (srov. KKC, čl. 370). Takto West

43 Srov. HEALYOVÁ, Mary: Muži a ženy jsou z ráje, s. 32.

44 „Adam“ vyjadřuje „člověka“ – v tomto okamžiku jde o obecné označení lidské osoby a Adam tu zastupuje celé lidstvo, nikoli pouze muže. Biblický příběh ve skutečnosti nerozlišuje mezi mužem a ženou až do chvíle, kdy je z Adama vyňata a stvořena žena. (srov. WEST Christopher: Dobrá zpráva o sexu a manželství, str. 22, poznámky pod čarou 13).

45 Srov. WEST, Christopher: Dobrá zpráva o sexu a manželství, str. 22.

46 Srov. Teologie těla, 397–400.

47 Srov. Teologie těla, 74–90.

48 Analogie (podobnost, srovnání): o věcech obtížně uchopitelných se často uvažuje a usuzuje na základě podobnosti (analogie) s věcmi známými. Srov. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Analogie>, (04. března 2011).

Ch., poukazuje na duchovní přirozenost Boha, kterou nelze ztotožňovat s přirozeností lidskou.⁴⁹

Stvoření člověka jako muže a ženy vypovídá taky o vlastnostech Boha. Jenom v jejich společenství a jednotě můžeme zahlédnout „plný“ obraz Boha. Bůh má totiž srdce pro vztahy. Touží po hlubokém a důvěrném vztahu s námi, a to je možná to nejdůležitější, co se vůbec můžeme o Bohu dozvědět. Celý příběh Bible vypovídá o milostném vztahu Boha a jeho lidu. Bohu jde o nás, touží po nás. Má něžné a nekonečně milující srdce. Nemůžeme pochybovat o tom, že Bůh chce, abychom o něj usilovali. Prvním a největším přikázáním je milovat ho nadevšechno (srov. Mk 12, 29-30). Bůh touží se svým lidem prožívat a sdílet život a vztah plný krásy, důvěrnosti a dobrodružství. „Miloval jsem tě odvěkou láskou“ (Jr 31, 3). Celý tento svět byl stvořen pro milostný vztah svého Stvořitele a jeho nejdokonalejšího stvoření - člověka.⁵⁰

Jan Pavel II. ve svých úvahách tvrdí že: „Člověk se stává Božím obrazem nikoli tak v momentu *samoty*, jako spíše v momentu *společenství*“. Jinými slovy se člověk stal obrazem Boha skrze společenství osob, které muž a žena už od počátku vytvářejí. Papež říká, že toto tvoří „snad nejhlubší teologický aspekt všeho, co se dá o člověku říci.“ Stávání se „jedním tělem“ tedy neznamená pouhé spojení dvou těl, tak jako u zvířat, ale jde o svátostný výraz, který odpovídá společenství osob.⁵¹

Snubní význam těla, jak zjednodušeně vysvětluje West Ch., ve své knize *Teologie těla pro začátečníky*, vyjadřujeme v životě v každé chvíli, když napodobujeme Krista ve „vydávání těla“ pro druhé. Ať už je naše povolání nebo stav jakýkoli, všichni jsme povoláni k tomu podílet se na Boží lásce a sdílet ji s druhými. A právě tomu nás lidské tělo a lidská pohlavnost učí – abychom to vnímali, máme-li čisté srdce. Snubní význam těla poukazuje a odhaluje to, co II. vatikánský koncil nazývá „všeobecné povolání ke svatosti“.⁵²

Povolání člověka ke všeobecné svatosti vyžaduje, aby jeho život pod vedením Ducha svatého nacházel výraz v začlenění do časných skutečností a v jeho účasti na pozemských činnostech. V rodině, na pracovišti i ve společnosti a ve všech životních situacích má člověk projevovat službu lásky bližním, především malým, chudým a trpícím. Znak časnosti musí být chápán ve světle tvůrčího a vykupitelského činu Boha, který světil svět lidem, aby se spolupodíleli a spolupracovali na díle stvoření, osvobodovali tvorstvo od následků hříchu a sami se posvěcovali v manželství nebo mimo ně, v rodině, v povolání

49 Srov. WEST, Christopher: *Dobrá zpráva o sexu a manželství*, str. 19.

50 Srov. ELDREDGE, John a Stasi: *Úchvatná! Odhalte tajemství ženské duše*, s. 25–27.

51 Srov. *Teologie těla*, s. 57–61, 78–81.

52 Srov. WEST, Christopher: *Teologie těla pro začátečníky*, s. 35–36.

a v nejrůznějších oblastech společenského života. Naše každodenní konání, každodenní vydávání svého těla pro druhé v lásce, vede k jednotě společenství mezi lidmi a Bohem a mezi lidmi navzájem. Povolání ke svatosti je tedy povoláním k dokonalosti lásky. V tom se projevuje a naplňuje lidská důstojnost.⁵³ Láska není jenom pocit, je to život naplněný konkrétními činy, projevujícími se skrze naše tělo pro naše blízké.⁵⁴

Svoje lidství člověk naplňuje pouze, když existuje „s někým“ – nebo ještě hlouběji a dokonaleji: když existuje „pro někoho“. Tenhle základní prvek existence jako osoby je obsažený v knize Genesis jako charakteristika stvoření právě prostřednictvím významu slov: „sám“ a „pomoc“. Právě tato slova poukazují na to, jak zásadní a konstitutivní je pro člověka vztah a společenství osob. Společenství osob tedy znamená existovat ve vzájemném „pro“ (tebe a mně). Je to vztah vzájemného darování se. A tento vztah je naplněním prvotní samoty člověka. Tělo, které vyjadřuje ženství „pro“ mužství a naopak mužství „pro“ ženství, ukazuje vzájemnost a společenství osob. Lidská pohlavnost, totiž mužství a ženství, je prvotním znamením stvořitelského darování. Tenhle oblažující „počátek“ lidského bytí a jeho existence jako muže a ženy je spojený se zjevením a s objevem významu těla, který můžeme nazvat „snubní“.⁵⁵

Snubní význam těla na jedné straně poukazuje na zvláštní schopnost vyjádřit lásku, ve které se člověk stává darem a na straně druhé tomuto významu odpovídá schopnost a ochota člověka k uznání osoby, to je schopnost přijmout fakt, že druhý člověk – muž nebo žena, jsou skrze tělo někým, koho chtěl Bůh „pro něho samého“, tj. jedinečným a neopakovatelným, někým, kdo byl vyvolen a stvořen věčnou Láskou.⁵⁶ Tuhle „akceptací“ či „vlídním přijetím“ člověka jako „osoby“, kterou chtěl Bůh pro něho samého, se prohlubuje vzájemná důstojnost. Člověk vnímá svoji důstojnost, protože cítí, že je druhým „přijatý“ takový jakého ho Bůh chtěl mít a naopak, člověk pociťuje důstojnost k druhé osobě, protože ji vnímá v její tělesnosti i duchovnosti jako osobu stvořenou na „Boží obraz“. Opakem takové akceptace či přijetí druhé lidské bytosti by byla ztráta samotného daru a tím proměna nebo dokonce snížení druhého na „předmět mé žádostivosti a uspokojení“. Takové vynucení daru na jiné lidské bytosti (na ženě ze strany muže nebo naopak) a vnitřní ponížení na pouhý „předmět pro mně“, by se mělo právem označovat za začátek studu, o kterém budeme pojednávat v následující kapitole.⁵⁷

53 Srov. JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě *Christifideles laici* (z 30. prosince 1988) Praha: Zvon, 1996, čl. 39, 41, 42, 43,

54 Srov. BARBARIĆ, Slavko: *Perly raněného srdce*. Praha: Věrité, 1999, s. 31.

55 Srov. *Teologie těla*, str. 78, 79, 80.

56 Srov. *Teologie těla*, str. 84, 85.

57 Srov. *Teologie těla*, str. 92.

3 „Snubní význam těla“ v dnešním světě

V předcházející kapitole jsme se pokusili objasnit podle katechezí Jana Pavla II., snubní význam těla. Co tento pojem vypovídá o lidském těle a jeho hodnotě. Poukázali jsme na jeho vznik v samotném „počátku“ a jeho souvislost s prvotními zkušenostmi lidí ve stavu prvotní nevinnosti. V této poslední kapitole se pokusíme ještě jednou stručněji poukázat, jak tento snubní význam těla může být naplňován mužem a ženou v manželství, svobodnými a lidmi, kteří svůj život zasvětili nebeskému království. Zaměříme se taky na nepříznivou situaci v dnešním světě, která vznikla následky hříchu. Poukážeme na to, jak to ovlivnilo naše vnímání významu těla k sobě i druhým a nabídneme odpověď na otázku „Jak má člověk žít, aby dosáhnul plnosti svého lidství a štěstí?“. V závěru se zaměříme na eschatologii a podle papežových katechezí poukážeme, k čemu směřuje celá naše činnost a náš život na zemi.

3.1 Snubní význam těla – manželé, svobodní, zasvěcení

Jak jsme už zmínili dříve, naše lidství je ohraničeno „počátkem“ a „koncem“, ve kterém nám Bůh zjevuje svůj plán s námi. Nám známá historie se skládá z lidství padlého a lidství vykoupeného Kristovou smrtí a vzkříšením. „Počátek“ prvotního lidství a prvotní nevinnosti, před kterou se člověk uzavřel pro svou hříšnost a „konec“ oslaveného lidství, ke kterému směřujeme, je mimo naši zkušenost. Do tohoto ohraničení umisťuje papež celé své učení o Božím zjevení a teologii těla. Dnešní svět, ve kterém žijeme, naše vztahy, naše otázky ohledně smyslu našeho života, musí hledat odpovědi právě za hranicemi této zkušenosti. I když je mezi nimi velká propast, můžeme to pochopit nebo si představit pouze skrze pozorné a pokorné naslouchání Božímu slovu v Bibli a naslouchání svému nitru, ve kterém je vtištěna pravda o nás, samotným Bohem.⁵⁸

Dnešní „nemocný“ svět, vedle všech těch negativních zpráv o rozvodech, nevěrách, lžích, násilí na ženách, mužích či dětech, akutně potřebuje „injekci naděje“. Potřebuje slyšet, že láska pořád existuje. Jejím původcem je Bůh, který je Láska sama. On taky povolává všechny pokřtěné – manželé, svobodné nebo lidi jemu zasvěcené, k šíření téhle lásky a vydávání svědectví o ní slovy i skutky našeho těla. Jsme povoláni být svědky naděje a lásky v tomto světě podle vzoru samotného Boha (srov. 1 Jan 4,11–12.16).

Sex, manželství a rodina byly v průběhu 20. století radikálně narušeny a předefinovány. Chování, které se kdysi považovalo za znehodnocení a urážku lidské

58 Srov. Teologie těla, s. 35–39, 398–399.

důstojnosti, je v dnešní době sdělovacími prostředky nabízeno jako dobro a dokonce jako zákonné právo.⁵⁹ Zajímavě popisuje dnešní situaci ve světě už vícekrát zmiňovaná autorka Mary Haelyová ve své knize *Muži a ženy jsou z ráje*. Pro své myšlenky a inspiraci si vzala jako vzor jednu z nejpoblárnějších knih - *Pán prstenů* od J. R. R. Tolkiena. Pokouší se objasnit, že svět je rozdělený na dva tábory. Na jedné straně je svět formovaný rodinou a manželstvím, plný lásky, úcty, radosti z tepla domova a sociálních vazeb. Na straně druhé svět, který se to snaží zničit, kde láska, věrnost nebo nějaký osobní závazek nemají místo. Schyluje se k válce civilizací, které musíme čelit. Naším protivníkem nejsou však lidé, ale „mocnosti, síly a vše, co ovládá tento věk tmy“ (srov. Ef 6, 12). Jejich cílem je znehodnotit manželský svazek a všechno co jej chrání, jako jsou rodiny, důstojnost lidského těla a života.⁶⁰

Jestli ale má být budoucnost lidstva uchována a obnovena, je to možné jen skrz obnovu pravých hodnot. A prvním místem kde dochází k předávání a nácviku lidského chování a přebírání daru hodnot je rodina. Jak vypadá obraz rodiny, tak bude vypadat i obraz lidstva. Proto obnova dnešního světa a církve spočívá v obnově manželství a rodiny, která jestli chce obstát v tomto světě jako svědek Boží lásky, musí prokouknout na samotný „počátek“ a žít podle prvotního plánu Stvořitele pro tělo a lidskou sexualitu. Budoucnost lidstva tedy závisí od rodiny.⁶¹ Směr jak kráčet po téhle cestě obnovy, nám nabízí právě Jan Pavel II. a jeho dílo *Teologie těla*.

Tento prvotní plán Boha a tzv. „zrození“ manželství v samotném „počátku“ stvoření, rozebírá Jan Pavel II. ve svém prvním cyklu katechezí. Zkoumá do hloubky první kapitoly knihy Genesis a odhaluje skutečnost, která svědčí o tom, že muž a žena byli stvořeni pro společenství lásky. Když Bůh říká, že „není dobré, aby člověk byl sám“ (srov. Gn 2,18) poukazuje na to, že člověk sám nemůže naplnit podstatu své existence, svého bytí. Tahle podstata se naplní, jestli žijeme „s někým“ nebo lépe řečeno „pro někoho“. Adam a Eva byli stvořeni, aby se stali „jedním tělem“ (srov. Gn 2, 24) ve společenství lásky podle Božího vzoru. A tuhle jejich jednotu bytí Bůh požehnal plodností. Konečná forma mužství a ženství člověka je vyvrcholena v manželství a rodičovství. Pokaždé, když se muž a žena ve svém objetí přiblíží tak, že splynou v „jedno tělo“, obnovují do jisté míry „tajemství stvoření v celé jeho prvotní hloubce a vitální síle“. Ve chvíli když muž přijímá ženu v jejím ženství, takovou jakou ji chtěl mít Stvořitel „pro ni samou“ a žena přijímá muže v jeho mužství „pro něho samého“, zjevují

59 Srov. WEST, Christopher: *Teologie těla pro začátečníky*, s. 99.

60 Srov. HAELYOVÁ, Mary: *Muži a ženy jsou z ráje*, s. 105–106.

61 Srov. JAN PAVEL II.: Apoštolská adhortace O úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* (ze dne 22. listopadu 1981), Praha: Zvon, 1992, čl. 11–13, 85.

vzájemně snubní význam svého těla ve vzájemném sebedarování. Text, Gn 2, 24 poukazuje na charakter manželství s odkazem na prvotní lidi Adama a Evu, a to v pohledu celého budoucího života člověka na zemi.⁶²

V pátém cyklu katechezí o Svátostné povaze manželství papež cituje text z listu sv. Pavla Efesanům, kde zaznívá výrok o podřízenosti žen mužům a lásce mužů k ženám, podle vzoru Krista (srov. Ef 5,22–33). Manželé si tedy mají být vzájemně podřízeni v bázni před Kristem. Jejich vztah ke Kristu má být inspirací a vzorem pro jejich vztah v manželství. Tato podřízenost se má projevovat v jejich oboustranné úctě a lásce. V lásce totiž nehrozí, že podřízenost bude činit z jednoho z nich nějaký sloužící předmět. Z toho vyvěrá rovnováha, která odpovídá Kristovu tajemství. Jejich společenství v jednotě má být darujícím vztahem, který se zjevuje a realizuje v čase tajemství spásy a lásky, které je od věčnosti v Bohu. Tělo manželky není tělem jejího manžela, ale skrze lásku dle vzoru Krista, který vydal sám sebe za jeho „nevěstu“ církve (srov. Ef 5, 25), ji má milovat jako své vlastní tělo. Tím, že projevujeme lásku tomu druhému v manželství nebo i mimo něj, projevujeme ji taky i samy sobě. A jestli podle vzoru Krista „vydáváme“ samy sebe tomu druhému, uskutečňujeme tím snubní lásku, která je neoddělitelnou součástí snubního významu našeho těla.⁶³ „Člověk se objevuje ve viditelném světě jako nejvyšší výraz božského daru, protože v sobě nese vnitřní dimenzi daru. A s ním vnáší do světa zvláštní podobnost s Bohem, již přesahuje a ovládá také svou „viditelnost“ ve světě, svou tělesnost, své mužství a ženství, svou nahotu. Odleskem této podobnosti je také prvotní vědomí snubního významu těla, proniknutého tajemstvím prvotní nevinnosti“.⁶⁴ V manželství se vzájemným darováním posvěcujeme podle Kristova vzoru. Svátost manželství je zrozená ze samotné snubní lásky Krista a církve, který se za ní obětoval a tím ji posvětil (srov. Ef 5, 25–27). Věčné tajemství Boha se skrze svátost stvoření stalo viditelným skrze spojení prvního muže a ženy v manželství a ve svátosti vykoupení se viditelně zjevuje ve vztahu Krista s církví. Tento vztah je v listě Efesanům prezentován, jako „snubní“ spojení manžela a manželky.⁶⁵

Snubní význam těla nevyjadřují jenom manželé, když se ve vzájemné lásce podřizují a darují jeden druhému. Je vepsán do těl všech lidí. Další skupinou, která tento význam naplňuje zvláštním způsobem, jsou ti, kteří svůj život zasvětili Bohu a zvolili si dobrovolnou zdrženlivost pro nebeské království. Zmíněný životní stav a jeho vztah k snubnímu významu těla papež popisuje ve čtvrtém cyklu svých katechezí, kde objasňuje,

62 Srov. Teologie těla, s. 62–65, 78–85.

63 Srov. Teologie těla, s. 397–440.

64 Teologie těla, s. 100.

65 Srov. Teologie těla, 442–448, 461.

že povolání panenství a celibát není nic jiného, než úplné darování se Bohu. Je to stav, ve kterém člověk, muž nebo žena, nachází plnost darování a společenství osob ve věčném spojení s Bohem, přes které je oslavená celá jejich existence osoby jako spojení těla a duše. Člověk se nevzdává manželství pro to, že by bylo lepší se neženit nebo že by vnímal negativně hodnotu manželství. Tohle rozhodnutí pro dobrovolnou zdrženlivost pro Krista musí člověk svobodně objevit a učinit ve svém nitru. Přijmout to jako své povolání a poslání, které není určeno pro všechny (srov. Mt 19,11). Pohled takového člověka je zaměřen eschatologicky na dobu, kdy už se nebudeme ženit ani vdávat (srov. Mk 12, 25). Poukazuje na panenství, ve kterém oslavený a vzkříšený člověk, bude v plnosti vnímat snubní význam svého těla ve společenství Boží lásky. Papež se snaží popsat i vzájemný vztah manželství a panenství pro nebeské království. Poukazuje na to, že i když ženit a vdávat se je dobré, protože to tak bylo dáno už od počátku, ale zůstat zasvěcen Bohu je lepší, ani jedna z těchto hodnot nestíní a nesnižuje tu druhou. Oba tyto stavy jsou v plné shodě s Božím plánem. Manželství má hodnotu řádnou, základní a univerzální, ale pomine se světem, přičemž zdrženlivost zase zvláštní a mimořádnou a je zaměřena na život po vzkříšení. Vzorem pro oba je sám Kristus, který svým vtělením, smrtí a vzkříšením dal všem věcem a hodnotám na zemi nový rozměr. Tím, že si člověk nezvolí manželství, může se jistým způsobem darovat druhým a realizovat se pro ně v lásce ještě více. V tomto darování sebe samého pro druhé tak nalézá sám sebe, svoji hodnotu a naplňuje snubní význam svého těla (srov. GS, 24). Jak manželství, tak i zasvěcený život se musí vyznačovat věností a vzájemným darováním se, které vyžadují často hodně sebezáporu a sebeovládání. Tím projevují svou snubní lásku, která vyjadřuje jejich snubní význam těla. Ten je vepsán a vtištěn do osobní struktury nás všech od samého počátku. Manželství je požehnáno plodností, která dává možnost vzniku nové bytosti. V celibátu a panenství jde o plodnost duchovních hodnot, skrze Ducha svatého.⁶⁶ Jak se papež zmiňuje ve své encyklice *Familiaris consortio*: „Panenství a celibát pro království Boží nijak nejsou v rozporu s vysokou cenou manželství, nýbrž předpokládají ji a potvrzují. Obojí, manželství i panenství, jsou dva způsoby jak vyjadřovat a prožívat jediné tajemství smlouvy mezi Bohem a jeho lidem. Bez úcty k manželství není možné ani žádné Bohu zasvěcené panenství. Není-li lidská sexualita pokládána za velkou, Stvořitelem darovanou hodnotu, ztrácí smysl i zřeknutí se jí pro nebeské království“.⁶⁷

66 Srov. *Teologie těla*, s. 337–380.

67 *Familiaris consortio*, čl. 16.

Poukázali jsme, jak snubní význam těla vyjadřujeme skrze manželství a panenství, ale co ti, kteří nejsou ani vdaní nebo ženatí a nepociťují poslání vzdát se zdrženlivosti pro nebeské království? Tím, že byl snubní význam vepsaný do našich těl už od počátku Bohem, všichni v sobě tenhle snubní atribut nosíme. Je hluboko v nitru naší osobnosti. Protože jak už jsme zmiňovali mnohokrát, byli jsme stvořeni na Boží obraz. A co to vůbec znamená? Bůh sám tvoří společenství Osob v nejsvětější Trojici. V tomhle vztahu se Otec, Syn i Duch svatý odevzdávají sami sebe ve věčné lásce, která se daruje a zároveň přijímá. Otec se daruje Synovi a Syn tento dar vrací s velkou láskou a vděčností. Jejich láska je tak reálná a silná, že tzv. „plodí“ třetí Osobu Trojice, Ducha svatého. A tohle nekonečné tajemství lásky Trojice má naše lidské tělo schopnost zjevovat vždy, když tvoříme společenství osob ve vzájemné pravdě a lásce. Celou zmíněnou pravdu je možné postřehnout v díle Jana Pavla II. a z jeho katechezí, které jsou zdrojem této práce, hlavně těch, které se týkají samotného „počátku“. Všichni jsme tedy povoláni k tomu, abychom se stali darem pro druhé skrze naše ženství nebo mužství. Potřebujeme se navzájem k tomu, abychom si mohli projevovat vzájemnou pomoc a lásku. Při každém upřímném darování se druhým, skrze naše tělesné projevy vyjadřující lásku, úctu a skrze přijetí a opětvání tohoto daru, se vytváří společenství osob podle vzoru Boha. Tím vyjadřujeme snubní význam těla, které je svátostí, protože viditelně zjevuje neviditelné tajemství Boží lásky.⁶⁸

3.2 Následky prvotního hříchu

V této části práce si objasníme, jak byl snubní význam těla zasažený prvotním hříchem Adama a Evy, kteří porušili smlouvu s Bohem a co tím pádem zdědilo celé lidstvo. Zdrojem informací pro nás bude hlavně druhý cyklus papežových katechezí, Vykoupení srdce.

Papež začíná rozvíjet své úvahy výrokem Krista, který je součástí Horského kázání: „Slyšeli jste, že bylo řečeno: „Nezcižolžíš.“ Ale já vám říkám: Každý, kdo se dívá na ženu se žádostivostí, už s ní zcižolžil ve svém srdci“ (Mt 5, 27–28). Kristus v této části kázání apeluje na lidské srdce, které se po hříchu rozdvojilo a bylo zasaženo žádostivostí a studem. Příběh z Bible z knihy Genesis o hadovi a jablku je všem věrně známý a radikálně změnil naše dějiny. První věta, která poukazuje na následky hříchu, zní takhle: „Oběma se otevřely oči: „Poznali, že jsou nazí. Spletli tedy fíkové listy a přepásali se jimi“ (Gn 3, 7). Příběh dál pokračuje: „Hospodin Bůh zavolal

68 Srov. Teologie těla, s. 23–119.

na člověka: „Kde jsi?“ On odpověděl: Uslyšel jsem v zahradě tvůj hlas a bál jsem se. A protože jsem nahý, ukryl jsem se“ (Gn, 3,9–10). To všechno bylo výsledkem požití ovoce ze stromu poznání dobrého a zlého. Strach a stud, který před tím vůbec neznali. Text poukazuje na situaci člověka po hříchu a jeho lidskou přirozenost v novém stavu. Stud rozvrátil samotné základy jejich existence. Tato hluboká hanba v nich zrodila strach před samotným Bohem. Nahota, o které čteme v Genesis 3, se nevztahuje doslovně jen na tělo. Papež jde ve svých úvahách hlouběji a říká, že se jedná o nahotu nitra zbaveného podílu na Lásce a všech darů, které měli před hříchem. Pokušením od hada byl dar Lásky v srdci člověka zpochybněn. Bůh daroval člověku svět a Boží obraz v něm samém. Rozhodnutím proti tomuto daru Lásky a Smlouvy s Bohem dochází k rozdělení jejich srdcí. Je přetáté to, co „přichází od Otce“ a zůstává tam to „světské“. Dochází ke změně ve vnímání jejich prvotní nahoty. Ve stavu prvotní nevinnosti tato nahota představovala plné přijetí těla v celé jeho celistvosti lidské i osobní pravdy, která byla zjevením „Božího obrazu“. Člověk hříchem ztrácí tenhle obraz a prvotní vnímání světa, které bylo podílem na božském pohledu na svět a lidství, ve kterém nacházel pokoj a radost a vnímal skutečnou hodnotu svého těla v celé jeho prostotě. Stud, který pociťovali muž a žena po hříchu, byl zapříčiněný vnitřním nepořádkem člověka a projevil se i v mezi-osobních vztazích. Vzájemný stud, který se prezentoval hlavně v pohlavním řádu, je nutil, zakrývat svá nahá těla před pohledem toho druhého. I svět se obrací ve vztahu k člověku. To předpovídají slova Hospodina o nepřátelství světa, odporu přírody a námaze, kterou bude lidské tělo vystaveno (srov. Gn 3, 17–19) a koncem toho všeho bude smrt (srov. Gn 3, 19).⁶⁹

Po hříchu nastal i další zlom v člověku. Rozbití jeho niterní jednoty s tělem. Tělo přestalo čerpat sílu ze svého nitra – ducha, který byl na úrovni Božího obrazu. A tento rozpor mezi naším nitrem a tělem nás doprovází až do dnes. Výstižně to vyjádřil sv. Pavel, když napsal: „Jako člověk vnitřně radostně souhlasím s Božím zákonem. Pozoruji však, že je v mých údech jiný zákon, který odporuje zákonu mého rozumu“ (Řím 7, 22–23). Následkem hříchu se vytvoří nepokoj v celé lidské existenci. Tělo, které předtím bylo ve vzájemné jednotě s duchem, už není podrobno duchu, ale staví se proti němu. Ohrožuje tuto jednotu člověka i přirozenou morálku, která je vtištěná do samotné konstituce člověka jako osoby. Člověk přestává ovládat své tělo s takovou přirozenou lehkostí, jak tomu bylo na „počátku“. Zvýrazněním této nerovnováhy, která vyvěrá ze žádostivosti, a to hlavně žádostivosti těla, se stane i lidská sexualita. Člověk začíná pociťovat stud své vlastní sexuality vůči druhé lidské bytosti. Stud má ale dvojitou roli.

69 Srov. Teologie těla, 123–142.

Na jedné straně poukazuje na to, co ohrožuje jednotu, ale zároveň na straně druhé, ji i chrání a vnitřně uchovává.⁷⁰

Vztah muže a ženy utrpí kvůli zrození žádostivosti a studu radikální proměnu. Prvotní schopnost jejich těl se vzájemně vnímat vnitřním pohledem a sdílet, byla skrze tělo znetvořena. Vplížila se mezi ně nedůvěra a omezila se schopnost vzájemného darování se. Pohled člověka, který hleděl na druhého v celé jeho osobnosti mužství či ženství, se zaměřil jen na vnímání pohlavnosti odlišné lidské bytosti. Na to, jak se bude po hříchu dál vyvíjet vztah ženy a muže poukazuje i text Bible v Genesis 3, 16, kde Bůh předpovídá o trápení a bolestech ženy, jejím dychtěním za mužem a zároveň nadvládou muže nad ženou. Tyhle protiklady však nezničí prvotní plán Stvořitele s manželským spojením a jeho plodivým účinkem. Toto spojení však dostane jiné zaměření, které bude vycházet z lidské žádostivosti. Trojí žádostivost (těla, očí a honosný způsob života) redukuje a narušuje snubní význam těla v nás. Stud, ale tenhle význam těla chrání a pomáhá nám uvědomovat si hodnotu našeho těla. Žádostivost odebírá člověku důstojnost jeho těla jako daru a dělá z něj předmět pro druhého. V této žádostivosti se ztrácí vnitřní svoboda daru a sebeovládání, které jsou základem pro snubní význam těla. „Vztah daru se mění na vztah přivlastnění“.⁷¹ Naše vnímání se redukuje a deformuje tak, že druhého vnímáme pouze na povrchové rovině jako objekt přitažlivosti. Lidská sexualita se projevuje jako samovolná síla a pod nátlakem těla působí podle vlastní dynamiky. Lidské tělo ztratilo schopnost vyjadřovat tu prvotní sebedarující lásku a snubní význam těla je tímto pořád v ohrožení. Jak to popisuje papež: „Srdce se stalo místem boje mezi láskou a žádostivostí. Čím více je srdce ovládáno žádostivostí, tím méně zakouší snubní význam těla a tím méně se stává vnímavým pro dar osoby, který ve vzájemných vztazích muže a ženy vyjadřuje právě tento význam“.⁷² Proto je naším úkolem rozeznávat hlas našeho srdce a udržovat nad ním kontrolu.⁷³

Chování, kterým druhé považujeme za předmět našich sobeckých uspokojení, nás odsuzuje k tomu, že i my samy se staneme stejným předmětem zneužití a přivlastnění. Ježíšův výrok z Horského kázání, který jsme zmiňovali na začátku, nepatřil jenom lidem tehdejší doby a kultury, ale každému „historickému člověku“. V tom spočívá univerzalita evangelia. Dějiny lidského nitra a jeho srdce po prvotním hříchu jsou poznamenány tlakem trojí žádostivosti. Z tohoto nitra vychází také síla, která rozhoduje o vnějším chování člověka a formuje náš sociální život. Život podle těla vzešel z hříchu a s člověkem se táhne

70 Srov. Teologie těla, 142–144.

71 Teologie těla, s. 158.

72 Teologie těla, s. 157.

73 Srov. Teologie těla, s. 145–158.

řada náchylností a žádostivostí vedoucích ke smrti. Přesto však Kristovým vzkříšením došlo k vítězství nad tělem a nad hříchem (srov. Řím 8, 10–11), což je naší velikou nadějí v boji se žádostivostí.⁷⁴

3.3 Dovršení zjevení těla po vzkříšení

Ve třetím cyklu svých katechezí Jan Pavel II. rozebírá rozhovor Krista se saduceji, kteří ve vzkříšení nevěří (srov. Mt 22, 23–32). V tomto rozhovoru Kristus odhaluje zcela nový rozměr tajemství člověka. A o téhle poslední etapě lidstva a dovršení zjevení těla budeme pojednávat v této poslední části práce.

I když se na počátku tělesná smrt kvůli hříchu stala osudem člověka a přístup ke stromu Života mu byl znemožněn (srov. Gn 3, 22), přesto Bůh uzavírá novou smlouvu s lidmi, která odhalí novou perspektivu života. „Lidé se už nebudou ženit ani vdávat a budou jako andělé v nebi“ (srov. Mk 12,25). Text Bible, ve kterém čteme, že po smrti, až lidé vstanou z mrtvých, už nebude víc svateb, naznačuje, že manželství patří výlučně do tohoto světa a s plozením nepředstavují eschatologickou budoucnost. Vzkříšením ztrácejí smysl své existence. Tento svět po vzkříšení bude definitivním dovršením lidského rodu. Zastaví se početní růst lidských bytostí stvořených na Boží obraz a plození skrze manželskou jednotu těla.⁷⁵

Vzkříšení nebude jenom opětovné spojení těla s duší. Půjde o nový stav samotného lidského života (srov. Řím 6, 5–11). Dojde ke spiritualizaci člověka, která bude odlišná od pozemského života prvotního člověka i člověka po prvotním hříchu (srov. Lk 20, 27–40). Nepůjde však o proměnu lidské přirozenosti do andělské – duchovní, protože člověk si zachová celou svoji psychosomatickou přirozenost - tělo i duši. V opačném případě by nemělo smysl mluvit o vzkříšení těla. Vzkříšením dojde k nové podřízenosti těla duchu, to znamená, že tělo se vrátí k dokonalé harmonii a jednotě s duchem. Nejedná se ale o žádnou nadvládu nad tělem. Na rozdíl od historického člověka bude člověk eschatologický zcela osvobozen od nerovnováhy a disharmonie, která spočívala v opozici sil proti jeho tělu. Všechno, co je v člověku tělesné i duchovní, bude mít dokonalou účast na realizaci všeho, co se týče jeho osoby. Vedle spiritualizace dojde i k tzv. „zbožštění“ člověka a jeho lidství (srov. Lk 20, 36), které se bude projevat účastí na vnitřním životě samého Boha. Člověk bude v důvěrném, darujícím vztahu,

74 Srov. Teologie těla, s. 159–165, 241.

75 Srov. Teologie těla, s. 302–304.

který bude sdílet v spojení s božskými Osobami a svatými, a to přinese nový snubní význam jeho těla. Bude to snubní význam těla projevující se především v panenství.⁷⁶

Prvotním a zásadním významem těla a jeho bytí je to, že bylo stvořeno a povoláno k životu ve společenství osob. Proto manželství a plození s ním spojené nehrají tak zásadnou roli v tom, co znamená být tělem v jeho mužství a ženství. Tomuto prvotnímu významu dávají konkrétní podobu, jen v rozměrech naše pozemské historie, která bude ukončena vzkříšením. Snubní význam těla se proto uskuteční významem dokonale osobním a vztahujícím se ke společenství osob. Definitivní hodnota a význam lidského těla, které byli vepsané do lidského nitra od počátku a během historie zatížené řadou omezení, budou vzkříšením úplně a konečně odhalené a zjevené. Člověk ve svém zjeveném a oslaveném těle znovu objeví pramen dokonalé svobody daru. V eschatologické dokonalosti těla, které bude plně pohlceno „zbožšťující“ hloubkou spočívající v pohledu na Boha „tváří v tvář“, nalezne člověk pramen panenství spojený se snubním významem těla.⁷⁷

76 Srov. Teologie těla, s. 305–313.

77 Srov. Teologie těla, s. 318–319, 328.

Závěr

Lidské tělo v jeho mužství a ženství – pojem, kolem kterého je tolik protikladných názorů, které se pohybují ve spojitosti s jeho hodnotou a významem. Jednou stranou lidstva „zbožšťováno“ a rozmazlováno, druhou stranou snižováno nebo opovrhováno. Tělo má však svoji skutečnou hodnotu, která nespočívá vůbec v dnes tak často „předhazované“ reklamě o mladosti nebo kráse či výkonnosti. Skutečná hodnota těla je vtištěna v hlubinách našeho nitra samotným Stvořitelem. Tuto hodnotu tvoří odlesk obrazu samotného Boha v nás. Byli jsme stvořeni jako muž a žena. Naše pohlavnost a naše vzájemné tělesné rozdíly, které se dokáží přes vzájemnou rozdílnost doplňovat, svědčí o tom, že jsme byli stvořeni pro jednotu a život ve společenství.

V celé práci jsme se snažili poukázat na skutečný význam lidského těla a význam jeho pohlavnosti v každé etapě lidských dějin – od prvotních lidí ve stavu prvotní nevinności, přes lidství padlé a vykoupené až k pohledu na člověka a jeho tělo v eschatologické budoucnosti. Nabídlí jsme odpovědi na otázky týkající se naplnění našeho lidství. Poukázali taky na to, proč je tak těžké odolávat pokušením a žádostivosti, zejména té tělesné, a jak realizovat naši odpověď na dar lásky, který jsme dostali od Boha jako první. Klíčovým zaměřením práce bylo objasnění sousloví „snubní význam těla“ přes katecheze Jana Pavla II. shrnuté v jeho díle *Teologie těla*.

Tento snubní význam těla je v člověku od samého počátku až do dnešní doby a neopustí ho ani po vzkříšení, kde dojde k jeho plnému zjevení v našem těle. Není to nic jiného než sebedarující se láska projevena skrze naše tělo v úplné svobodě a úctě k druhému. Je to darování sebe samého druhému člověku a přijetí jeho tělesnosti jako daru v plné pravdě. Sdílením této lásky ve společenství osob, kterou se dáváme druhému darem a přijímáme ho taky jako dar, kde se učíme milovat a být milováni, naplňujeme snubní význam našeho těla a tedy obraz samotného Boha. Sám Bůh totiž tvoří společenství Osob Trojice ve vzájemné darující se lásce. Život podle snubního významu těla je tedy odrazem života samého Boha a naplněním našeho lidství. Snubní význam těla, který je vtištěný do hlubin našeho nitra, je také samotnou odpovědí, proč přirozeně toužíme po společenství a věrné lásce. Bohužel dnešní svět je zatížený následky prvotního hříchu, který zdeformoval naše vnímání a pohled na lidské tělo a jeho hodnotu. Tato naše tělesná „průzračnost“ v době prvotní nevinności se ztratila a my zůstáváme zaměřeni často jen na samotný „povrch“. Lidi jsou poháněni chtíčem a žádostivostí. Stáváme se jenom pouhým předmětem k uspokojení sobeckých potřeb druhých. Současná doba jen těžko překonává touhu po sexu, povrchní kráse, penězích nebo moci. Naše tělo však nemá

být pouhým prostředkem k dosažení těchto hodnot a sloužit jim, protože ono samo je hodnotou, které máme podřizovat naše potřeby. Životní styl a jeho rychlost se zvyšují tak prudce, že člověk už ani nevnímá, že „žije“ a už vůbec se nezamýšlí nad tím, jakou hodnotu má pro něj jeho vlastní tělo a co vlastně zjevuje.

Tato práce se pokusila nabídnout čtenáři ucelený pohled na lidské tělo a jeho hodnotu a poukázat na skutečný smysl lidského života, který je v každém člověku hluboce zakořeněn. Jestliže žijeme v manželství, jsme svobodní nebo jsme si zvolili zdrženlivost pro nebeské království, každý z nás je povolán k životu odrážejícímu Boží lásku a pravdu skrze svou osobu v její celistvosti, vnášet tyto skutečné hodnoty do společnosti a tím ji obnovit. Tato obnova však nebude možná bez objevení a pochopení prvotního plánu Stvořitele.

Seznam použitých zkratk

Gn - Kniha Genesis

GS – Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*

KKC – Katechismus katolické církve

Lk – Evangelium podle Lukáše

Mk – Evangelium podle Marka

Mt – Evangelium podle Matouše

např. – například

s. – strana

srov. – srovnej

tzv. – takzvaně

Seznam použité literatury

Primární literatura:

JAN PAVEL II.: *Teologie těla. Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*, třetí rozšířené vydání, Praha: Paulínky, 2006, 599 s.

Sekundární literatura:

AUGUSTÝN, Józef: *Celibát. Jeho duchovní předpoklady a bohatství a jak k němu správně vychovávat*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 212 s.

BARBARIĆ, Slavko: *Perly raněného srdce: Věřitě*, Praha: 1999, 160 s.

Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří, vydání druhé, v KN první, Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s.

ELDREDGE, John a Stasi: *Úchvatná*. Praha: Návrat domů, 2006, 174 s.

HEALYOVÁ, Mary: *Muži a ženy jsou z ráje. Průvodce Teologií těla Jana Pavla II.* Praha: Paulínky, 2009, 119 s.

JAN PAVEL II.: Encyklika Vykupitel světa *Redemptor hominis* (ze dne 4. března 1979). Praha: Zvon, 1996, 72 s.

JAN PAVEL II.: Apoštolská adhortace O úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris Consortio* (ze dne 22. listopadu 1981), Praha: Zvon, 1992, 63 s.

JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě *Christifideles laici* (z 30. prosince 1988), Praha: Zvon, 1996, 73 s.

Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří, vydání druhé, v KN první, Karmelitánské nakladatelství, 2001, 793 s.

RIVEST, Madeleine: *...a bola žena. Krátky láskeyplný pohľad na muža a ženu*. Prešov: Vydavateľství Michala Vaška, 2003, 99 s.

Svaté písmo Starého i Nového zákona, čtvrté vydání, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2001, 2624 s.

WEIGEL, George: *Svědék naděje. Autorizovaný životopis Jana Pavla II.*, druhé vydání, Praha: Práh, 2005, 880 s.

WEST, Christopher: *Dobrá zpráva o sexu a manželství*. Praha: Paulínky, 2010, 263 s.

WEST, Christopher: *Teologie těla pro začátečníky. Stručný úvod do sexuální revoluce Jana Pavla II.*, druhé vydání, Praha: Paulínky, 2010, 143 s.

Příloha č. I

„Totus tuus ego sum, Maria”

Pontifikát

16. říjen 1978 - 2. duben 2005

Zdroj:

http://sk.wikipedia.org/wiki/J%C3%A1n_Pavol_II.#Vz.C5.A5ah_k_.C5.BDdom 09. dubna 2011